

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку економіки інформація щодо стану споживчого ринку є важливим фактором, що визначає ефективність управлінських рішень. В першу чергу, мова йде про торговельні підприємства, для яких така інформація відіграє важливу роль під час вибору ринкової стратегії.

Одним із основних показників стану та розвитку споживчого ринку країни є роздрібний товарооборот, який включає весь обсяг реалізації товарів у грошовому вираженні й характеризує заключний етап руху продукції зі сфери обігу в сферу споживання, фіксуючи суспільне визнання цінності й споживчої вартості товарів. Крім того, він є одним із найважливіших показників соціально-економічного розвитку суспільства, оскільки в його динаміці відображається стан економіки в цілому, інфляційні процеси, зміна добробуту населення, кон'юнктура та місткість внутрішнього споживчого ринку.

Скорочення промислового виробництва, зростання цін, посилення інфляції, зростання тарифів на енергоносії та на житлово-комунальні послуги, і як наслідок, зростання цін на споживчі товари, призвело до того, що населення змушене скорочувати витрати на споживання товарів та переглядати власні споживчі звички. В результаті цих негативних змін відбулося суттєве зниження роздрібного товарообороту і в 2018 р. він становив 81,4 % рівня 2015 р.

Розвиток товарної структури споживчого ринку також характеризується суперечливими тенденціями. Показники товарної структури роздрібного товарообороту надають оцінку купівельного попиту як основного елемента механізму споживчого ринку. Вони відображають розподіл витрат покупців на придбання різних товарів – продовольчих і промислових, а також показують відмінності в споживанні товарів у рамках однієї групи.

Так, у період з 2010-2018 років відбулися такі зміни в товарній структурі роздрібного товарообороту, а саме:

- зростання частки продовольчих товарів у загальному обсязі роздрібного товарообороту, що є одним із негативних ознак стану товарної структури. Найкращим у цьому плані слід вважати 2017 рік, коли частка продовольчих товарів у структурі роздрібного товарообороту становила 39,8%, відповідно промислових – 60,2%. На кінець 2018 р. частка продовольчих товарів збільшилася до 43,3 %, а непродовольчих – зменшилася до 56,7 % [1];

- сучасний період характеризується переважанням у структурі товарних ресурсів вітчизняних товарів продовольчої групи, поступовим витісненням зарубіжних товаровиробників з внутрішнього споживчого ринку країни. Але при цьому майже половина імпортованих товарів непродовольчої групи тримають стійкі позиції на споживчому ринку України. Так, частка продажу товарів, вироблених підприємствами на території України, у товарообороті торгової мережі в 2005 р. складала 70,5 %, в 2010 р. – 64,3 %, в 2018 році - лише 53,2 %;

- свідченням погіршення рівня добробуту населення є зменшення частки реалізації в роздрібному товарообороті товарів тривалого користування, товарів побутового призначення, автомобілів тощо, а також будівельних матеріалів та залізних виробів;

- зменшення реальних доходів населення призвело до того, що частка товарообороту ресторанного господарства в загальній структурі товарообороту має тенденцію до зменшення і в 2018 р. вона становить лише 3,2 % від роздрібного товарообороту торгівлі. При цьому, кількість об'єктів ресторанного господарства постійно зменшуються. Так, за даними Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2019 р. в Україні налічувалося лише 7466 активно діючих підприємств тимчасового розміщення й організації харчування (без фізичних осіб – підприємців);

- збільшення частки споживання алкогольних напоїв, тютюнових виробів з 6,7 % у 2010 р. до 8,0 % у 2018 р. Дана тенденція показує негативний настрій населення в період політичної та економічної кризи, що викликає певну залежність від даних товарів;

- нерівномірність розвитку споживчого ринку в регіональному розрізі та в розрізі «місто – село». Протягом останніх років частка обороту сільського споживчого ринку в Україні не перевищує 10 %, а розрив товарообороту в розрахунку на одного сільського та міського жителя є п'ятикратним і, на жаль, продовжує збільшуватися;

- насичення українського споживчого ринку досягається здебільшого за рахунок імпортованих поставок. За оцінками експертів, значна частка зростаючого внутрішнього попиту задовольняється за рахунок імпорту, номінальні темпи приросту якого протягом останніх років помітно випереджали зростання експорту. Так, через недостатні обсяги та конкурентоспроможність вітчизняних товарів товарна пропозиція на ринку непродовольчих товарів споживчого призначення на 60–70 % формується за рахунок імпорту. Щодо структури імпорту товарів, то тут найбільшу питому вагу мають такі групи товарів, як мінеральні продукти (у 2015 році - 33,6%, на період січень-серпень 2019 року – 21,6%), машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання (15,1% та 21,4% відповідно), продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (13,5% та 13,2% відповідно), недорогоцінні метали та вироби з них (5,3% та 6,2% відповідно), засоби наземного транспорту, металеві апарати, плавучі засоби (4,2% та 10,2% відповідно) [1].

Основними причинами переважання імпорту над експортом стали недостатня конкурентоспроможність українських товарів, недотримання міжнародних стандартів якості та безпечності харчових продуктів, а також перешкоди в торгівлі, що лежать у правовій та практичній площині.

На наш погляд, пріоритетним напрямом на сучасному етапі розвитку економіки країни є насичення внутрішнього споживчого ринку вітчизняними конкурентоспроможними товарами і поступове витіснення

імпортних товарів вітчизняними з доведенням частки імпорту в загальному обсязі товарної пропозиції на ринку до 10...15%. Це необхідно для того, щоб не тільки забезпечити економічну безпеку країни, але і сприяти подоланню безробіття, зростанню доходів як споживачів, так і виробників, розвитку інвестицій в економіку.

Таким чином, в умовах загострення соціально-економічної та політичної ситуації в країні торгівля переживає великі труднощі. Виникає проблема необґрунтованого зростання цін на споживчому ринку, в тому числі на соціально значущі продовольчі товари, що призводить до падіння обсягу роздрібного товарообороту.

Однак хочеться сподіватися, що з покращанням економічної ситуації в Україні, національний споживчий ринок поступово наблизатиметься за структурою до ринків європейських країн, перш за все досконалішою стане його товарна структура, частка нецивілізованої ринкової торгівлі на продуктових і речових ринках скорочуватиметься, продовжиться процес створення багатofункціональних торговельних підприємств, в яких споживачі зможуть робити всі види покупок в одному місці.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.